

POLITIET

Det Kongelige Justis- og politidepartement
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Deres referanse
200703771

Vår referanse
2009/00934-3 008

Dato
16.03.2010

Høringsbrev - NOU 2009:12 Et ansvarlig politi - Høringsuttalelse fra Kripas

En viser til høringsbrev av 18.12.09 fra Justisdepartementet. Kopi av denne høringsuttalelse sendes Politidirektoratet, jfr. direktoratets oversendelse av 11.1.10.

Kripas har følgende merknader til utvalgets innstilling, og følger departements systematikk i vår uttalelse:

2.1 Utvalgets anbefaling om kontrollmodell

Kripas mener at dagens tosporsordning bør bestå som modell, med en klar rollefordeling mellom klagesporet og etterforskningssporet som i dag. Vi mener at klagesakene bør behandles av politiet og viser først og fremst til de praktiske og administrative ulempene en endring av ordningen vil innebære. Vi bemerker at tosporsmodellen er ganske ny. Det er også lagt fram flere forslag til forbedringer av denne modell som trolig vil svekke de kritiske merknadene til modellen. Vi kan ikke se at de fremførte argumenter i tilstrekkelig grad bør medføre en endring av modellen, men støtter forbedringene.

Om man kommer fram til å endre modell til en førsteinstansmodell, med Spesialenheten som førsteinstans for alle klager og anmeldelser til politiet (med visse endringer i klagebehandlingen) har vi imidlertid ikke sterke motforestillinger mot dette.

Vi slutter oss til utvalgets forslag om ikke å legge opp til nye kontrollmodeller som "Kommissjonsmodell" eller "Polititilsynsmodell".

2.2. Utvalgets forslag til betringar

2.2.1 Anbefalingar for Spesialeininga

- **Karantene:**

Kripas har ikke særskilte bemerkninger til forslaget om behov for 3 måneders karantene med lønn for ansatte som kommer direkte fra politiet. Vi stiller imidlertid spørsmål med om en slik kostnad kan forsvares i forhold til effekten. Dersom den foreslåtte eksterne hospiteringen i perioden kan gi faglig betydning av verdi kan det trolig forsvares, men det må også kunne gis mulighet for tilsetting direkte, men med karantene i forhold til å kunne

Kripas

Den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet
Brynsalléen 6, Postboks 8163 Dep, 0034 OSLO
Tlf: 23 20 80 00 Faks: 23 20 88 80
E-post: kripas@politiet.no

Org.nr.: 974 760 827

utøve direkte etterforskningskritt. De ansatte kan i denne tiden heller tilbys ”administrative” funksjoner og faglig opplæring/kurs, til nytte for enheten.

- **Spesialenhetens myndighet ved bistand:**

Utvalget har lagt særlig vekt på utfordringene ved Spesialenhetens behov for bistand, bl.a. fra Kripos. Det foreslås at enheten får fullmakt til å rekvirere bistand uten at særorganet gis noen mulighet til å gjøre egne vurderinger omkring bistanden. Kripos er sterkt uenig i en slik ordning. Kripos har begrensede ressurser som etter dagens ordning fordeles mellom Spesialenheten og alvorlige/komplekse saker i politidistriktene. Kripos har helt fra opprettelsen av Spesialenheten lagt vekt på å etterkomme alle ønsker om bistand. I det alt vesentlige har vi etterkommet alle anmodninger.

Det hender ofte at Kripos mottar flere bistandsanmodninger enn vi har muligheter til å etterkomme. Så langt det er mulig prioriteres i dag Spesialenheten foran oppdrag til politidistriktene. Det har imidlertid skjedd at oppdrag fra politidistriktene ikke har kunnet nedprioriteres på grunn av sakens alvorlighetsgrad og undersøkelsesens viktighet, og at anmodninger fra Spesialenheten derfor har måttet vente. Dette skjer i så fall i dialog med Spesialenheten. Det er absolutt nødvendig at Sjefen for Kripos fortsatt må ha mulighet for å kunne foreta prioritering av saksinntak og egne ressurser, så vel ovenfor politidistriktene som Spesialenheten. Dette vil fortsatt skje i dialog med Spesialenheten.

For å belyse dette nærmere ønsker vi å illustrere dette med noen eksempler. For en tid tilbake mottok Kripos en anmodning fra Spesialenheten om teknisk undersøkelse av et arrestrom etter dødsfall i arresten. Det var ikke særskilte forhold som gav grunnlag for å mistenke straffbare forhold, men saken ble rutinemessig etterforsket av Spesialenheten. Samtidig var våre tekniske etterforskere opptatt med åstedsundersøkelse i flere alvorlige drapssaker, slik at vi ikke hadde ledige ressurser og det var svært vanskelig å foreta omprioritering. I lys av dette kontaktet Sjef Kripos Spesialenheten og det ble i dialog avtalt at Spesialenheten i angjeldende tilfelle ville be om bistand til åstedsundersøkelse fra kriminalteknikere i nabo-distrikt. Det understrekes at den kriminaltekniske undersøkelsen i angjeldende sak var av kategori ”enkel” åstedsundersøkelse. At Kripos slapp omprioriteringer for denne saken var avgjørende for resultatet av de øvrige sakene. For øvrig kan bemerkes at Kripos kun unntaksvis har måttet ”avslå” teknisk åstedsbistand fra Spesialenheten.

Spesialenheten anmoder Kripos bl.a. om tekniske undersøkelser av datamaskiner og mobiltelefoner. Dette utføres av seksjon for elektroniske spor. Her har vi meget stor pågang også fra politidistriktene, og må ofte avslå slik bistand til politidistriktene, selv i relativt alvorlige saker.

Anmodningene fra spesialenheten behandles i prioritert rekkefølge. Herunder har vi i dialog med Spesialenheten bedt om intern prioritering av enhetens saker da vi ikke har hatt mulighet til å ta sakene fortløpende. Vi bemerker at dette ofte er svært arbeidskrevende saker. En periode i 2009 hadde Kripos i realiteten ”inntaksstopp” for saker som gjaldt ”dypsikring” av mobiltelefoner, gjenfinning av slettet informasjon og lignende. Vi prioriterte drapssaker fra distriktene hvor slike undersøkelser fremsto som helt avgjørende, men avslø slike undersøkelser i andre drapssaker hvor undersøkelsene ikke fremsto som avgjørende, samt nær alle andre sakstyper uavhengig av betydningen undersøkelsen fremsto å ha. Kun én slik bistandsanmodning fra Spesialenheten er ”avvist”. Dette skjedde i denne perioden. Dette var et ”enkelt” oppdrag hvor man ønsket å sikre innholdet på en datamaskin. Det straffbare forholdet var ikke alvorlig. Anmodningen kom i en periode hvor

seksjonen bare kunne prioritere meget alvorlig kriminalitet, i praksis drap. I samråd med spesialenheten ble dette oppdraget håndtert av nabodistrikt.

Gjenfinning av slettet informasjon fra for eksempel mobiltelefoner kan være viktig i mange saker, men med begrensede ressurser har Kripos intet valg, vi må foreta prioriteringer. Ingen slike saker fra Spesialenheten er avslått, men det er dialog vedrørende prioriteringen. Hertil kommer at slike oppdrag raskt kan øke om Spesialenheten får en slik fullmakt.

Spesialenheten bør tilegne seg en grunnleggende kompetanse innen sikring og analyse av elektroniske spor og datatekniske undersøkelser. Dette for å bringe enheten på linje med et politidistrikt innen kompetanse, forståelse og utstyr. Kripos har spisskompetanse innen fagfeltet, men vektlegger at de enklere undersøkelser skal håndteres av distriktene. Kripos' fokus er mot det spesielle som det ikke er naturlig at ligger i politidistriktene. Spesialenheten bør ha en grunnleggende kompetanse i sikring og analyse av datamaskiner/mobiltelefoner slik man finner i alle distrikt. Dette vil også sette spesialenheten bedre i stand til å utnytte de funn man gjør og sette dette inn i en kontekst i f.eks. avhør eller andre undersøkelser. Totalt sett vil dette gjøre at både Spesialenheten og Kripos utnytter sine ressurser på en best mulig måte.

Vi slutter oss til at det er viktig at Spesialenheten får bistand av spisskompetanse fra Kripos, men det må også i disse sakene forventes at det må foretas en streng prioritering fra enheten, samt fortsatt være mulig for Kripos å gå i dialog vedrørende ressursbruk, bl.a. å kunne gå i dialog om undersøkelsenes ressursbruk i forhold til muligheten for å finne bevis, og hvor viktige slike bevis kan være i sakene.

Kripos har imidlertid ikke innvendinger til at våre mannskaper i forbindelse med etterforskning ved stedlig bistand (utrykning) kan stå under Spesialenhetens påtalemessige kommando så lenge bistanden varer (slik det også i realiteten er i dag både ved stedlig bistand til politidistriktene og til spesialenheten i dag). Vi tar imidlertid forbehold om at Sjef Kripos fortsatt må styre egne ressurser, og må godkjenne ressursbruk og varigheten av oppdraget, herunder kunne ta opp spørsmål om nødvendige omprioriteringer.

For så vidt gjelder innsendt materiale til kriminalteknisk undersøkelse og analyser vil det ikke være riktig at våre ansatte skal kunne stå under Spesialenhetens kommando. Det er helt klart prinsipp at påtalemyndighetens styring av etterforskningen ikke gjelder gjennomføring av laboratorieundersøkelsene, utover bestilling av undersøkelsene (mandat). Dette følger av prinsippet for laboratoriene, at disse ikke skal være under påtalemessig styring.

Videre foretas undersøkelsene i flere trinn, hvor de ansatte oftest arbeider med flere saker. Man kan altså oftest ikke "avsette" eller "reservere" personell for en angitt periode fra start til slutt, i alle fall vil dette ikke kunne forsvares i forhold til ressursbruk.

2.2.2 Anbefalingar for klageordninga

- **Klagesaker**

Kripos støtter utvalgets innstilling om at politiet fortsatt bør behandle klagesaker som gjelder påstått kritikkverdig og uheldig tjenesteutøving. Vi slutter oss også til forslaget om at det er Politidirektoratet som skal være overordnet klageinstans i forbindelse med politiets klagesaksbehandling, jfr. kap 13.4.3.

Forslaget i kap 13.4.2 – om førsteinstansmodellen (som forutsetter at alle saker skal vurderes av Spesialenheten som avgjør om saken skal behandles av politiet som klagesak eller av spesialenheten som en anmeldelse) støttes primært ikke av Kripos. Hvis denne

modell velges er det avgjørende at det raskt kan avklares hvilket spor saken skal behandles i. Utvalget foreslår: *"Dersom meldere ikke ønsker å følge rådet som gis i påtalevedtaket om at saken oversendes politiet for klagebehandling, har meldere rett til å opprettholde anmeldelsen og få den vurdert av Spesialenheten som en anmeldelse"*.

Kripos er sterkt uenig i at det er klager/melder som skal avgjøre hvilket spor klagesaker skal behandles. Dette må avgjøres av Spesialenheten, i henhold til klare retningslinjer. Dog må saken ferdigbehandles i påtalesporet. Det er viktig at dette kan skje raskt og at saken oversendes politiet til oppfølging. Man må videre finne en praktisk løsning på effektiv håndtering av evnt klage til Riksadvokaten.

2.2.3 Anbefalingar for styrking av samverke mellom spor

- **Brudd på taushetsplikt**

Kripos støtter forslaget om at mistanke om brudd på taushetsplikt alltid skal behandles av Spesialenheten.

- **Mistanke om straffbare forhold utenfor tjenesten**

Kripos peker på utvalgets egne bemerkninger omkring ulempene en slik ordning innebærer, særlig med hensyn til straffesaker med mange impliserte (hvor én er ansatt i politiet) og den utfordring dette vil være i forhold til avgrensning. Videre er vi enig med de prinsipielle innvendinger utvalget har framført. Kripos støtter således utvalgets flertall og mener det ikke vil være riktig med en generell ordning hvor Spesialenheten etterforsker mulige straffbare forhold utenfor tjenesten, men støtter at enheten *kan* etterforske slike forhold i forbindelse med annen etterforskning omkring tjenesteutøvelsen.

- **Ulykker hvor tjenestepersoner omkommer eller blir alvorlig skadd**

Kripos er enig med utvalgets mindretall som tilsier at det kan være hensiktsmessig med en automatisk undersøkelsesplikt for Spesialenheten ved ulykker hvor tjenestepersoner omkommer, eller blir alvorlig skadd. Det vil ofte kunne fremstå mistanke om systemfeil ved arbeidsulykker, hvor også arbeidsgiver kan få "status som mistenkt". Det vil etter vår mening være å foretrekke en automatisk undersøkelsesplikt slik det er når politiet skader eller dreper noen i tjenesten.

Hvis en ikke innfører en slik rolle for Spesialenheten, må det iverksettes (eller innskjerpes) rutiner hvor slike forhold automatisk medfører en etterforskning ved settepolitidistrikt i de tilfellene som ikke etterforskes av Spesialenheten. Det fremgår ikke klart i utvalgets rapport hvor stort omfanget er at slike saker ikke etterforskes av settepolitimester ("det skjer ikke ofte" – at det foretas etterforskning ved settepolitimester), men arbeidsgivers ansvar ved arbeidsulykker tilsier av habilitetshensyn en automatisk etterforskning fra "en annen". En er her enig med mindretallet i at dette vil gi politiansatte bedre rettsvern og politiet økt kunnskap om mulige systemfeil.

2.2.4 Anbefalingar vedrørende politiets opplæring, rutinar og praksis ved medtakingar, pågripingar og bruk av politiarrest

Kripos understreker at de omfattende tiltakene må vurderes nøye i forhold til vurdering av effekten og de praktiske muligheter man har for å gjennomføre disse. Videre er det viktig at Politidirektoratet tar et faglig ansvar for erfaringslæring som må integreres i politietaten og opplæringen ved Politihøgskolen på en hensiktsmessig måte.

2.2.5 Anbefalingar for diskrimineringssaker

Det er åpenbart viktig å ta tak i problemstillinger omkring påstander om diskriminering, særlig etisk/rasistisk diskriminering. Skadevirkningene for politiet er store, og skadelig overfor samfunnet som en følge av medias store interesse for sakene. Uavhengig av skyld i

de konkrete sakene er det viktig å ta tak i området. Vi slutter oss til utvalgets forslag til tiltak. Også her er det viktig at Politidirektoratet leder og følger opp arbeidet både overfor etaten og Politihøgskolen, men også innarbeider en aktiv holdning til problemstillingene overfor samfunnet/media. Politimestrene/Sjefene kan av ulike grunner (habilitet) være hindret i en aktiv rolle i forhold til media. Her er det særlig viktig at Politidirektoratet har en klar mediestrategi, både generelt og i forhold til enkeltsaker. I enkeltsaker har også Spesialenheten en viktig rolle her. Resultatet i konkrete saker, særlig "Obiorasaken" som er omtalt i rapporten viser dette behovet.

2.2.6 Anbefalingar når det gjeld kommunikasjon med allmenta

Kripos understreker betydningen av at samfunnet har tillit til den klagesaksbehandling og undersøkelser/etterforskning som foretas av Spesialenheten. Mange av tiltakene synes fornuftige og riktige ut fra en slik målsetting. Særlig er det viktig med en bedre avklaring med hensyn til arbeids- og rollefordelingen mellom politimestrene og Spesialenheten (jfr. 13.2.4.1.6 strekpunkt 1). Som under pkt. 2.2.3 kan det i noen saker være vanskelig for politimestrene å innta en aktiv rolle i forhold til media i enkeltsaker. I prinsipielle saker er det viktig at Politidirektoratet tar ansvar for en mediestrategi, i samarbeid med politimestrene slik at man unngår at politiet representeres av fagforeningsledere alene, som situasjonen ofte er i dag.

2.2.7 Anbefalingar når det gjeld erfaringslæring

Det er viktig at erfaringer som trekkes ut av klagesaker og etterforskning fra Spesialenheten blir systematisk fulgt opp for å legge til rette for en god erfaringslæring i politiet. Kripos støtter forslagene om Spesialenheten som kompetansesenter for norsk politi.

En er også enig med utvalget at oppfølging av arbeidet i politiet bør styres fra Politidirektoratet som kompetansesenter. Vi støtter forslaget om endring/supplering av rundskriv G-97/00, og at det innføres klare rutiner for innsamling og behandling av erfaringene ved Politidirektoratet, samt at Politidirektoratet gis ansvar for oppfølging av dette.

Det synes fornuftig at direktoratet oppretter en sentral intern "database" med oppdatert regelverk tilgjengelig for hele politiet slik som foreslått. Her mener vi at den nyopprettede intranettportalen KO:DE - en kunnskapsbank (kompetansedeling) for norsk politi, hvor alle ansatte har tilgang, må kunne benyttes. Systemet er allerede i drift, og Politidirektoratet bør selv ha redaktøransvar og oppfølgingsansvar for dette området. Kripos har et foreløpig utviklingsansvar for portalen i forståelse og samarbeid med direktoratet, og vil legge til rette for at dette område kan legges til.

Når det gjelder utvalgets drøfting hvorvidt deler av dette skal være tilgjengelig utenfor politiet, har en ikke bemerkninger til at dette gjøres tilgjengelig for Spesialenheten, men er betenkt over å gi andre samfunnsaktører ("berørte og interesserte utenfor politiet") direkte tilgang til deler av materialet da det etter vår erfaring vil kunne hemme en god utvikling av portalen. Så langt er KO:DE utviklet som en intern kunnskapsbank, bl.a. inneholdende politimetoder merket som "tjenestesak", ikke tilgjengelig for andre enn politi og påtalemyndighet. Slik bør det etter vårt syn også være for dette området. Eventuelle utskrifter eller kopier kan selvsagt formidles, men da etter en nærmere vurdering av redaktøransvarlig for det enkelte tema, eventuelt av overordnet myndighet. Noe annet er at det innenfor enkelte områder av særskilte grunner kan opprettes kopier av noe materiale på for eksempel en internettside (for eksempel på www.politi.no), men dagens tekniske løsning er ikke tilrettelagt for dette.

Videre må Politidirektoratet legge til rette for systematiske oppfølgingstiltak, bl.a. i undervisning ved Politihøgskolen. Direktoratet må også sørge for offensive og hensiktsmessige tiltak for andre kompetansetiltak i politiet, som supplement til Politihøgskolens grunn- og etterutdanning.

2.2.8 Forslag til endringer i påtaleinstruks, klageinstruks og rundskriv

Kripos viser til våre merknader ovenfor. De regelendringer som er foreslått følger naturlig av utvalgets innstilling. Hvilke endringer som skal gjøres vil være avhengig av de endringer som vedtas gjennomført.

2. Avsaluttande merknadar

I kap. 14 er omtalt **administrative og økonomiske konsekvenser**. En eventuell styrking av Spesialenheten og politiets kontrollmodell er langt på vei et politisk valg. Kripos finner derfor ikke naturlig å gå inn i de enkelte forslag, men understreker at det er viktig for politiet at Spesialenheten er tilstrekkelig styrket til å kunne utføre sine oppgaver med god kvalitet og at det ikke bør være for lang saksbehandlingstid for konkrete saker. Her legger vi til at det i utvalgets rapport, kap. 6.7, er vist til en nedgang i saksbehandlingstiden fra 2006 til 2008 for etterforskning og påtalevurderinger (henholdsvis 296, 202 og 153 dager), men at utvalgets gjennomgang av et utvalg saker viste en betydelig lengre saksbehandlingstid (334 dager i gjennomsnitt), noen saker over 800 dager. Dette er svært uheldig. Hertil kommer at saksbehandlingstiden, etter at utvalget la fram sin rapport, iflg årsrapporten for 2009 fra Spesialenheten, har økt i 2009 til gjennomsnitt 214 dager (fordelt med 151 på etterforskning og 63 på påtalevedtak). I samme periode har det også vært en liten økning i antall anmeldelser (fra 1017 i 2008 til 1095 i 2009).

Under pkt. 2.2.1 har Kripos gått imot at Spesialenheten skal få fullmakt til å rekvirere bistand fra særorgan (bl.a. Kripos) uten at særorganet gis noen mulighet til å gjøre egne ressursmessige vurderinger omkring bistanden. Om en slik ordning innføres vil Kripos ta forbehold om at dette kan få økonomiske konsekvenser avhengig av utviklingen, uten at det er mulig å tallfeste dette nå.

Under pkt. 2.2.7 har Kripos vist til en intranettportal KO:DE som hensiktsmessig verktøy for Politidirektoratets "kunnskapsbase" innen område. Mye av grunninvesteringene er allerede foretatt, men ved utvidelser av nye områder tilkommer så vel teknisk tilrettelegging som kostnader ved implementering. Dette estimeres til omkring kr 200.000,-.

Med hilsen

 Odd Reidar Humlegård

Saksbehandler:
Prosesseier Svein Kjus
Tlf.: 23 20 81 08

Kopi: Politidirektoratet